

NOVÝ ZÁKON A ETIKA

Eduard Lohse, Teologická etika Nového zákona, Bratislava: Serafin, 2008, 238 stran.

Recenzovaný titul je dílem uznávaného německého novozákoníka a luterského teologa, prof. Eduarda Lohseho (*1924), autora řady odborných článků, monografií a komentářů vydaných v prestižních časopisech a edicích. Uvedu pouze knihu věnovanou apoštolu Pavlovi (*Paulus: Eine Biographie*), která byla od svého prvního vydání v roce 1996 již dvakrát dotištěna. Právě ji zmiňuje prof. Pokorný ve svém přehledovém článku o současném novozákonním bádání a píše o ní jako o nejspolehlivějším přehledu toho, co o Pavlovi víme (Teologická reflexe 2007/2). V domácím prostředí je příjmení Lohse známo díky překladu monografie *Epochy dějin dogmatu* již zesnulého mladšího bratra Bernharda, profesora církevních dějin z Hamburku.

Slovenský překlad německého originálu *Theologische Ethik des Neuen Testaments* (1. vyd. 1998) vyšel ve frančíšáckém (sic!) nakladatelství. Podle autora má být kniha základním náčrtem a pomůckou pro orientaci a tomu odpovídá styl i rozsah textu. Paperback čítá 237 stran malého formátu, neobsahuje poznámkový aparát a nevyžaduje od čtenáře znalost odborných termínů.

V předmluvě Lohse vymezuje úkol „teologické etiky Nového zákona“. Měla by předložit, jaké důsledky vyplývají z vyznání ukřižovaného a vzkříšeného Krista ve spisech Nového zákona, a měla by ovlivňovat život a jednání věřících (s. 9). Nový zákon nezná sice pojem „etika“ a není ani systematickým pojednáním o „dobru“, avšak zdůrazňuje úlohu přemýšlet nad životem a uká-

zat, jak má vypadat patřičné jednání. Lohseho důraz na provázanost teologie a etiky je pro recenzovaný titul zcela zásadní. Metodicky koncipuje svůj nástin novozákonní etiky v historickém (chronologickém) pořadí, tj. od Ježíšova zvěstování – kérygma rané církve – přes hlavní teologické svědky Nového zákona: Pavla, synoptiky a Jana až k pozdějším novozákonním spisům a Zjevení. Z důvodu vyvážení slabin tohoto přístupu, který není s to postihnout společný charakter raně křesťanské etiky, volí střední cestu, která má zohlednit jak rovinu historickou, tak souvislosti i hlavní společné motivy novozákonních spisů (s. 13).

V deseti kapitolách provází Lohse čtenáře od etických tradic, na které novozákonní etika navazuje, až po raně křesťanskou etiku v rané antice. Protože se étos rané církve neformoval ve vakuu, je úvodní kapitola věnována starozákonní tradici a řeckému a helénistickému tázání se po „dobrém a zlém“. Autor si také všímá styku helénismu s židovstvím (s. 16–33). Následuje kapitola zaměřená na christologický základ raně křesťanské etiky (s. 35–48).

Kapitola nadepsaná *Vláda Boha* se zaměřuje zejména na vztah eschatologie a etiky. Co znamená Ježíšovo vyhlášení blízkosti Božího království pro mravní rozhodování? Autor se dotýká zásadní problematiky každé etiky, a to etické motivace. Jedná se o pohled na přítomný život pod zorným úhlem „věci posledních“. Lohse píše: „Ve světle Božího království se objasňuje, jak se mají křesťané chovat“ (s. 55). Domnívá se, že eschatologicky motivovaná etika nepředstavuje interimní etiku, která by byla platná pouze v čase očekávání nadcházejících změn. Vyjádřeno slovy Petra

Pokorného to znamená, že žádná etika není samonosná, a proto je důležité její „supraetické ukotvení“.

Další kapitola, nazvaná *Nová spravedlnost*, je zaměřena na etiku a interpretaci kázání na hoře (s. 75–87). Samostatně je pojednáno o etické aplikaci Ježíšova příběhu, jak ho zachytili evangelisté svým redakčním zpracováním tradované látky (s. 87–93). Janovu evangelium je věnován samostatný a poměrně stručný oddíl na jiném místě knihy.

Pátou kapitolou začíná nejrozsáhlejší část celé knihy (bezmála 90 stran), totiž oddíly zaměřené na etické důrazy Pavlových epištol a tradice na Pavla navazující (s. 97–180). Nadpis *Usměrnění pro každodenní život* vystihuje, jakou roli hrají parenetické části v pavlovských listech. Zde nacházíme avizované „tematické“ oddíly, jako např. role svědomí v mravním rozhodování (s. 104–110) nebo muž a žena (s. 110–117), čímž je vhodně doplněna metoda postupující převážně historicky nebo po sbírkách novozákonních knih.

Osmá kapitola zahrnuje stručné nastínění role zákona a přikázání ze tří různých perspektiv. Nejprve v rámci listů apoštola Pavla, dále jako janovské „nové přikázání“, zahrnující výzvu ke vzájemné lásce mezi učedníky, jež je ukotvena ve zkušenosti Ježíšovy lásky k nim, a na závěr roli zákona v Jakubově epištole. Lohse má za to, že správně pochopený zákon je podle Jakuba královským zákonem a zákonem svobody. Může být nazván dokonalým, protože obsahuje nerozdělenou Boží vůli (s. 186). Pro Jakuba nestojí „zákon“ a „svoboda“ proti sobě, naopak, zákon je tím, co osvobozuje. Stojí tedy Jakub proti Pavlovi a jeho pojetí zá-

kona? Podle autora nikoliv. Jakub necituje přímo Pavla, spíše se vymezuje vůči jeho nepochopené teologii, která vedla v následující generaci křesťanů k mylnému rozpojení víry a jednání. Lohse nepokládá Jakubovu epištolu za Pavlův protipól i proto, že zde není rozvíjeno raně křesťanské kerygma, nýbrž obsahuje pouze soubor morálních napomenutí (s. 192).

Příhodně je nazvána předposlední kapitola *Zkouška utrpením*, jež zahrnuje závěrečné spisy novozákonního kánonu, tj. listy Petrovy, Židům a Zjevení Janovo (s. 193–212). Knihu Zjevení chápe Lohse jako povzbuzení ve chvíli mimořádného nebezpečí. Kapitulu končí známým napětím týkajícím se postoje křesťanů vůči světské vládě, která na jednu stranu pochází od Boha (Ř 13), avšak může si nárokovat absolutní autoritu a moc až do té míry, že se stane naopak silou antikristovskou (Zj 13).

V závěru knihy se autor zaměřuje na etické konflikty v raném křesťanství a pokusy o jejich řešení. Jak mají křesťané formovat svůj život, aby žili podle evangelia a neohrožovali svoji věrohodnost (s. 215)? Lohse reflektuje zápas rané církve o hledání správného rozhodnutí ve světle evangelia a akcentuje souvislost mezi vírou a praxí: „*Správné etické jednání* souvisí se *správným vyznáním víry*. Nesmíme oddělit jedno od druhého ani použít jedno proti druhému“ (s. 224–5). Lohse odmítá názor, že eschatologie a etika se vylučují, Ježíšova výzva k obrácení obojí spojuje. Proti tvrzení, že (křesťanské) zaměření na budoucnost vede nutně k pasivnímu čekání na to lepší v nebi, autor namítá, že výhled naděje a konce času nečiní etické příkazy nadbytečné, nýbrž naopak posilňuje jejich naléhavost. Pro křesťan-

skou mravní orientaci a motivaci považuje za zásadní vyznání Ježíšova panství. Vyjádřeno jednou z nejstarších formulí to znamená, že „Ježíš je Pán/Kyrios“, což zahrnuje ochotu podřídit se jeho slovům. Mravní jednání křesťanů je podle autora třeba chápat jako projev dokonalého následování, které vzdává Bohu úctu a chce ho chválit i svými slabými činy. Přestože étos rané církve byl ovlivněn řadou soudobých tradic, jak dokládá úvod knihy, všimá si Lohse i toho, jak malou roli hraje v novozákonných textech např. řecký koncept klíčového pojmu helénistické etiky, jímž je ctnost (*areté*). V čem vlastně spočíval ráz křesťanské etiky v kontextu předkřesťanských tradic? Podle Lohseho v příkladném znázornění následování Krista, které získávalo svou podobu v konkrétních podmínkách tohoto světa (s. 232). Autor knihu uzavírá tím, jak osobní příklad a „dobrá pověst“ napomáhaly křesťanské minoritě k získání respektu v pohanském prostředí (s. 234–237). Není toto rovněž možný aktuální program zejména pro české církve, které hledají (dnes již jako menšina) své nové místo ve svobodné, ale silně antiklerikálně nalažené společnosti?

Domnívám se, že ohlášený záměr se autorovi podařilo naplnit. Stylem i rozsahem může Lohseho monografie velmi dobře sloužit jako výchozí text pro orientaci a uvažování o etických důrazech Nového zákona, o nichž daleko rozsáhleji pojednávají odborné monografie typu W. Schrageho *Ethik des Neuen Testaments* nebo R. B. Hayseho *The Moral Vision of the New Testament*. Vzhledem k dostupné literatuře k etice Nového zákona v češtině nemáme zatím lepší titul, pomínu-li dílčí kapitoly v monografiích nebo články zaměřené na novozá-

konní etiku. Díky ceně a pro mnoho čtenářů snad i stále srozumitelné slovenštině si dovoluji tvrdit, že recenzovaný titul je dnes nejdostupnějším textem k tématu, což je také pobídkou k tomu, abychom si oprášili znalost slovenštiny a nechali se uvést erudovaným a čtivým způsobem do teologické (!) etiky Nového zákona. V Lohseho podání nejde o pouhou deskripci, nýbrž také o výzvu a inspiraci.

Peter Cimala

NOVĚ KE STOPÁM A KONTURÁM JEŽÍŠOVSKÉHO BĀDÁNÍ

Ludger Schenke a kol., *Jesus von Nazareth – Spuren und Konturen*, Stuttgart: Kohlhammer, 2004, 383 stran.

Sborník studií věnovaný katolickému novozákoníku Antonu Vögtelemu *in memoriam* obsahuje 13 příspěvků jeho žáků o různých aspektech ježíšovského bádání. V první studii představuje Ingo Broer krátce různé metody a samotný význam otázky po historickém Ježíši. V závěru článku uvádí sedm všeobecně známých tezí ježíšovského bádání: Ježíš byl pokřtěn Janem Křtitelem, pocházel z Galileje, zvěstoval království Boží, založil kruh dvanácti učedníků, svoji misi zaměřil na Izrael, dostal se do střetu s nejvyššími představiteli židovství své doby a za hranicemi Jeruzaléma byl Římany ukřižován.

Rudolf Hoppe seznamuje čtenáře s dějinami Galileje, vztahem města a venkova a podrobněji se rozepisuje o čtyřech největších městech tehdejší Galileje (Seforis, Tiberias, Kafarnaum, Betsaida). Zdůrazňuje, že Ježíš usiloval o upevnění židovské identity tam, kde